

Puls SO 4 Grundbok

Läraranvisning punktskrift

Verksnummer: 41154

Den här läraranvisningen är till för att du som undervisande lärare ska få information om hur den pedagogiskt anpassade boken skiljer sig från originalboken och hur ni kan arbeta med den.

Pedagogisk anpassning gör läromedel tillgängliga för elever med synnedsättning genom att visuellt beroende innehåll omarbetas. Målet är att elever med svår synnedsättning/blindhet ska kunna använda läromedlet på samma sätt som sina klasskamrater. De anpassade uppgifterna ska ha samma pedagogiska innebörd som förlagan och eleven ska vara lika självgående som de övriga i klassen.

Plocka upp eventuella svällpappersbilder så snart du kan och förvara pärmarna stående. Svällpappersbilderna kan klibba ihop och den tryckta punktskriften, i exempelvis innehållsförteckning och nycklar, riskerar att plattas till om de förvaras liggande. Den tillfälliga lukt, som kan förekomma då svällpappersbilderna är nytryckta, hinner också avta tills de ska användas av eleven.

Har du frågor, eller vill dela med dig av dina synpunkter på den pedagogiska anpassningen av denna bok, mejla till anpassningsfunktionen@spsm.se.

Behöver du komma i kontakt med försäljningen går det bra att mejla till order@spsm.se eller ringa på tel. 020-23 23 00.

Trevlig läsning!

Lärraranvisning

Titel: Puls SO 4 Grundbok

Författare: Ingrid Åsgård m.fl.

ISBN: 978-91-27-45423-1

Innehåll

Bilaga till lärraranvisning punktskrift	1
Generella förändringar av boken	1
Sidspecifika förändringar	3
Till läsaren	6
Pedagogiska tips	7
Bildbeskrivningar	8

Bilaga till lärraranvisning punktskrift

Till lärraranvisningen finns en bilaga som heter **Bilaga till lärraranvisning punktskrift**. Det är en PDF där du kan se hur hela boken, sida för sida, är pedagogiskt anpassad och utformad. Filen är i svartskrift och är en exakt spegling av punktskriftsboken vilket innebär exempelvis att förtecken för siffror, versaler, stilsorter och liknande återges. Exempelvis är siffertecknet (p3456) som en grind före siffran, och versaltecknet (p6) som ett understreck före bokstaven osv. Det är också i denna fil som du ser alla eventuella bildbeskrivningar som finns i boken samt om något har utgått osv.

Filen finns att ladda ner på SPSM:s hemsida, <https://webbutiken.spsm.se/>

Sök på bokens titel i SPSM:s butik och ladda ner filen som heter **Bilaga till lärraranvisning punktskrift**. Där finns också den här lärraranvisningen som PDF.

Observera att Bilagan kan ha ett udda pappersformat, FA44, och det kan påverka möjligheten att skriva ut den. Bäst är att läsa bilagan digitalt.

Generella förändringar av boken

Under denna rubrik beskrivs de generella tillägg och ändringar som är gjorda i den punktskriftsläsande elevens bok, till exempel på vilket sätt ikoner eller text i marginalen är hanterade.

- Många bilder har bildbeskrivningar. De är korta och kan behöva beskrivas mer utförligt. Du kan läsa dem sist i detta dokument.
- Ibland har bilder tagits bort, och bildtexten har istället lagts in i den vanliga löptexten. Detta för att förenkla för läsaren. I de fall bildtexten bara upprepar det som sägs i löptexten har bild och bildtext tagits bort helt.
- Några bilder har svällpappersbilder och du kan läsa under Sidspecifika förändringar av boken vilka sidor som är aktuella.
- Registret finns efter innehållet i den anpassade boken. (Källförteckningen för bilderna är struken.)
- Ordförklaringar börjar i marginalen så eleven kan hitta dem enkelt.
- Insida pärms text står först i boken. Markera gärna dessa sidor med ett gem eller liknande så kan eleven hitta dem enklare.
- Innehållet, framförallt när det gäller bilder och bildtexter, har förändrats. För att tydligt se hur förändringarna ser ut rekommenderar vi att du tittar i Bilaga till läroplanen enligt ovan.

Sidspecifika förändringar

Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar. Det kan också vara sidspecifika instruktioner till dig som lärare, till exempel att ta fram konkret material.

Här kan du läsa om sidspecifika tillägg och ändringar. Det kan också vara sidspecifika instruktioner till dig som lärare, till exempel att ta fram konkret material.

Insida pärm

Landskapen räknas här upp i en lista. Till boken finns en svällpappersbild av landskapen på sidan 50.

12

Texten tar här upp kroppsspråk. Visa konkret för eleven olika kroppsspråk så hen förstår kroppens olika uttryck för glad, ledsen osv. som boken tar upp.

38

En världskarta i svällpapper finns till kartorna på sidan 48 som kan användas även till denna sida.

40-41

Rita gärna på ritmuff en känd miljö för eleven för att förklara hur en karta fungerar till exempel skolgården eller klassrummet.

Här finns tillägg i bildtexterna. I texten om den ritade kartan finns tillägget att: Då finns namn över länder, städer, berg och vatten utsatta.

Vid kartan av öarna finns tillagt: På kartan finns skog, jordbruksmark, berg, hus eller gård och vägar utsatta.

41

Kompassrosen finns som svällpappersbild.

42

Rita gärna en känd miljö för eleven på ritmuff för att förklara vad en karta är till exempel elevens bostadsområde.

Teckenförklaringen till originalets kartor är struken. Istället finns en Symbolnyckel med symboler som återfinns på svällpapperskartor.

43

Gradnätet finns som svällpappersbild. Du kan även visa gradnätet genom att fästa snören på en jordglob som får visa gradnätet.

43

Kartan över rummet finns som en svällpappersbild.

48

Till kartorna för världen, Europa och Norden finns svällpapperskartor. Här finns länder markerade på alla kartor så att jämförelsen kan göras så. Markera gärna med vaxsnöre eller annat var Sverige är i alla kartorna så eleven förstår skillnaden i kartbilderna.

50

Till Sverigekartan finns två kartor i svällpapper, en över landsdelarna och en över landskapen.

52

Till Sverigekartan finns en svällpappersbild med Sveriges städer. I kartan finns enbart städerna och inte markeringar för befolkningstäthet.

58

Cirkeldiagrammen finns enbart beskrivna. Diagrammen kan göras taktila i med papperstallrikar som klipps i bitar såsom bilderna i boken. Märk upp de olika delarna med punktskrift.

59

Till världskartan med strömmar finns en svällpappersbild.

62

Kartan över skogsområden finns på svällpapper.

64

De fyra sädesslagen finns på svällpapper. Komplettera gärna bilden med riktig säd om det är säsong. Om inte kan korn av respektive säd visas, luktas och kanske smakas på? En bonde i närheten kan ha utsäde av flera olika sorters korn.

70

Tabellen skrivs som listor så här:

Naturresurs: skogar

Råvaror: trä

Industrier: sågverk, pappersindustri

Färdig vara brädor, papper

Naturresurs: odlingsmark

Råvaror: säd, grönsaker foderväxter

osv.

72-73

Kartan med sjöar och vattendrag finns på samma svällpapperskarta. Observera att på svällpapperskartan finns färre antal älvar och sjöar utsatt än i originalboken.

84

Vikingaskeppet finns på svällpapper. Påpeka gärna för eleven att skeppet på svällpapperet är mindre än originalbilden där fler "roddare" får plats i båten.

86

Vikingaresorna finns beskrivna men visa gärna på Europakartan i svällpapp hur de reste. Du kan markera rutterna med vaxsnöre på kartan.

88

Vikingarnas bosättningar finns beskrivna men visa gärna på en taktill jordglob eller på svällpapperskartan över världen var de fanns.

90

Visa gärna riktiga hängsmycken av torshammare som eleven får känna på.

Besök gärna en riktig bildsten eller runsten i naturen som eleven kan få känna runorna på.

Hitta runstenar nära dig på www.runkartan.se

Till läsaren

I den pedagogiskt anpassade boken återfinns en text som riktar sig till eleven och som kan vara bra att känna till innan arbetet med boken påbörjas. Samma text hittar du här. Läs denna text tillsammans med eleven!

- Efter innehållsförteckningen finns ett register.
- Först i boken finns texter som är från originalbokens insida pärm.
- När det finns en ordförklaring till ett ord i texten så står ordförklaringen sist på sidan. Ordet börjar i marginalen så du kan söka efter det.
- Till den här boken finns svällpappersbilder.

Pedagogiska tips

I detta avsnitt hittar du pedagogiska och metodiska förslag på hur ni kan arbeta med de olika uppgifterna i boken. Här återfinns också förslag på olika pedagogiska hjälpmedel som skolan kan behöva köpa in eller ta fram för att ni ska kunna arbeta med boken på ett bra sätt.

- Markera gärna i svällpappersbilderna. Det kan göras med häftmassa eller med vaxsnören. Större ytor kan markeras med tyg, sandpapper eller plastark (ta det material eleven gillar).
Sätt gärna upp kartorna på väggen så eleven omges av en taktil miljö.
Kartorna kan återanvändas till andra projekt i skolan under elevens skolgång så spara dem gärna för framtiden.
Rita gärna kartor över elevens närområde som eleven känner till. Det kan vara vägen eleven går till skolan, skolgården, klassrummet och så vidare. Rita taktilt med eller för eleven med t. ex:
 - Ritmuff (från Iris Hadar). Det är ett plastpapper som träs på en platta. Ni ritar med en vanlig bläckpenna. Tryck ganska hårt för att det ska bli en relief.
 - Sensational Blackboard (från SPSM). Här används vanligt papper på ett plattan som kallas "Sensational Blackboard". Eleven måste kunna trycka rätt hårt med en penna för att det ska bli en relief.
 - Nettbrett (se hur du tillverkar den på: <http://www.statped.no/Huseby>, sök vidare på Tegnepakke). Här fäster du ett myggnät på en platta. Lägg ett vanligt papper på plattan och rita med en vaxkrita. Linjerna blir i relief men kräver också att eleven kan trycka med kritan mot pappret. Fördelen är att andra elever ser strecken tydligt men att de taktilt är lite svagare än ovanstående metoder.
- Finns möjlighet besök gärna en vikingaby tillsammans med klassen så kan eleven få uppleva långhusen taktilt, känna rökluften från elden och kanske prova tidsenliga kläder. Stimulera gärna fler sinnen genom att besöka kyrkor, runstenar och tidsenliga platser som finns i er närhet. Finns möjlighet kan även kornbröd bakas och stekas över öppen eld för att äta tidsenligt. Servera med honungsmör!
- Kursiv och fet text finns i den anpassade boken, de skrivs med förtecknen p6 p3. Läs gärna mer om hur punktskrift skrivs i Punktskriftsnämndens skrift: *Svenska skrivregler för punktskrift*. Den finns att beställa från Myndigheten för tillgängliga medier www.mtm.se eller kan lånas från bibliotek.

Bildbeskrivningar

Här hittar du en sammanställning av alla de bildbeskrivningar som beskriver originalbokens bilder.

1

En tjej säger: SO är en förkortning av samhällsorienterande ämnen. De fyra SO-ämnena är samhällskunskap, geografi, religionskunskap och historia.

4

En kille tänker: Jag bor på Sandgatan 10, Malmö, Skåne, Götaland, Sverige, Norden, Europa, Tellus, Vintergatan, Universum.

7

Tre elever jobbar i skolan. Två av dem säger:

- Det finns ju mängder av regler på jorden, ändå krigar människor.
- Om vi bara skulle ha en enda regel, som alla verkligen skulle följa, vilken skulle det kunna vara?

9

Foto av fem killar och tjejer som spelar basket.

10

Foto av en kille som sitter i en trapp och är ledsen.

12

Foto av fyra killar och tjejer som står bredvid varandra och tittar i var sin mobil.

13

Teckning. Ett barn klätt som Harry Potter, i rock och hatt, sitter vid en dator. Bredvid ligger en trollstav.

16

Foto av ett demonstrationståg med många tjejer. Två tjejer håller i var sin skylt med texten: Save the World, Make the planet great again.

17

4 killar och tjejer ska gå på bio. De säger:

- Jag vill se en film med djur.
- Vampyrer eller magi, tycker jag!
- Rymd och action!
- Den måste ha humor!

18

Foto av plattformen som är en trappa i sten. Den ligger vid en låg stenkulle.

19

En vallokal. I små bås lägger du dina röstsedlar i kuvert (så ingen ser vad du röstar på). Sen lämnar du din röst till de som jobbar med röstningen. De prickar av dig i en lista och lägger din röst i en låda.

20

Foto av en hamster. Ska den heta Mini, Puff eller Skruttan?

24

Foto från början av 1900-talet. Kvinnor i olika åldrar står på en kullerstensklädd gata. De är klädda i långa klänningar och stora hattar. En bär en vit fana med budskapet: Rösträtt för kvinnor.

25

Foto av en tjej i slöja som målar. På målningen står: Facebook.

27

Två tjejer pratar, en av dem sitter i rullstol.

- Tänk, på bara någon timme idag har vi redan hunnit använda saker som kommer från flera olika länder i världen.

- Precis, russen jag hade i filen kommer från Spanien. Jag lyssnade på en låt från USA. Jag läste om en fotbollsmatch i Argentina och mina jeans är ju inte tillverkade i Sverige.

29

Foto. En flicka bär ett mindre barn. Bakom dem ser man enkla byggnader i ett flyktingläger.

30

Foto. En sjuksköterska står med ett litet barn på armen.

33

En liten pojke sitter vid gatkanten, bredvid sin tekanna och enkla muggar.

33

Foto av en flicka som bär nio tegelstenar på huvudet.

33

Fairtrade-symbolen har ett löv och en vattendroppe.

37

Två tjejer pratar, de säger:

- Det är superlätt att hitta! Du bara går 500 meter rakt fram efter bron, sedan svänger du andra höger. Därefter tredje vänster. Du följer vägen och passerar ett högt berg och går över en å. Sedan tar du vänster och efter två kilometer svänger du höger. Då är du framme!

- ???

38

En vanlig, fyrkantig, världskarta.

39

En mycket gammal karta. Den är lite lik en modern karta över Norden, men formerna på länderna är annorlunda.

42

Karta som visar Funäsdalen och området runt omkring. Här finns höga fjäll som Ånnfjället 1301 m, Blåståten 1332 m, Ramundberget 926 m, Stor-Skarven 1260 m och Lillskarven 1224 m.

42

Karta som visar Funäsdalen och Funäsdalsberget 980 m och Häckelberget 750 m.

45

Foto av en seismograf. Det är en låda med en stor rulle. På rullen ritar en penna vågor såsom jorden rör sig.

45

Foto. En människa står i en stor isgrotta.

47

En kille och en tjej pratar. De säger:

- I Sverige bor de allra flesta människorna mitt i eller i närheten av en stad. Det verkar vara många som trivs med att bo så.

- Det finns både fördelar och nackdelar med att bo i en stad.

50

Lista med Sveriges landskap

Norrland

Lappland

Norrbotten

Västerbotten

Ångermanland

Jämtland

Medelpad

Härjedalen

Hälsingland

Gästrikland

Svealand

Dalarna

Värmland

Västmanland

Närke

Uppland

Södermanland

Götaland

Dalsland

Bohuslän

Västergötland

Östergötland

Småland

Öland

Gotland

Halland

Skåne

Blekinge

51

Karta som visar att Jämtland har åtta kommuner och Skåne har 33 kommuner (men Skåne är mycket mindre än Jämtland).

52

Karta som visar städer i Sverige.

Norrland: Luleå, Umeå, Sundsvall, Gävle

Svealand: Karlstad, Örebro, Västerås, Uppsala, Stockholm

Götaland: Norrköping, Linköping, Jönköping, Göteborg, Malmö

54

Diagram som visar att antal invånare i Sverige har ökat från 1700-talet till 2000-talet. Här finns en lista med ungefär så många som bodde i Sverige under olika år:

år	antal
1749	1,7 miljoner
1800	2,5 miljoner
1850	3,5 miljoner
1900	5 miljoner
1950	7 miljoner
2000	9 miljoner
2017	10 miljoner

55

Befolkningspyramid som visar hur många män och kvinnor som bor i Sverige. Här beskrivs pyramiden i en lista istället:

ålder	män	kvinnor
0,9 år	610000	600000
10-19 år	600000	600000
20-29 år	630000	620000
50-59 år	620000	620000
80-89 år	175000	225000
100 år	0	några

57

En tjej i t-shirts och shorts pratar i mobilen med en kille i skidkläder:

- Hej! Jag ska precis ut och träffa mina kompisar i skateboardparken.

- Oj! Här hos oss har vi fortfarande snö. Jag kom just in från skidbacken.

58

Tre cirkeldiagram som visar årstider i olika delar av Sverige.

- Längst i norr: Halva året är vinter, sen kommer en kort vår. Sommaren och hösten är lika långa.
- Stockholm: Årstiderna är ungefär lika långa. Vintern är lite längre än våren.
- Längst i söder: Nästan halva året är sommar. Höst, vinter och vår är lika långa.

59

Världskarta som visar havsströmmar.

Mellan världsdelarna går varma strömmar. Golfströmmen går från Mellanamerika upp mot Europa och Norden.

Längst i söder vid Antarktis går kalla havsströmmar upp mot världsdelarna.

60

Karta som visar att Sverige mest består av skog. Längst i norr finns fjäll. Längst i söder och runt sjöarna finns odlingsmark.

62

Karta som visar Sveriges skogsområden

- I norr, längs gränsen mot Norge finns fjällområdet med snårig och krokig fjällbjörk.
- Ungefär två tredjedelar av Sverige är norra barrskogsområdet med stora granskogar men också tall, björk, rönn, asp och sälg.
- Ungefär en tredjedel av Sverige är södra barrskogsområdet med tall, gran och många olika lövträd.
- Längst i söder finns lövskogsområdet med bok, ek, björk, lind, alm och planterad barrskog

62

Foto. Tjocka avsågade stammar ligger staplade ovanpå högar av tallris.

63

FSC-märket för hållbart skogsbruk. Här finns ett träd och texten: MIX, Papper från ansvarsfulla källor, www.fsc.org.

63

Foto av en stor fabrik med höga byggnader och skorstenar.

63

Skogens träd blir papper.

- Timret körs till fabriken med en timmerlastbil.
- Timmerstockarna huggs till flis i en stor maskin.
- Flismassan kokas och tvättas i en stor gryta.
- Massan bleks, pressas, torkas och manglas till stora ark i fabriken.

64

På en åker växer grönsaker i långa rader. En tjej har skördat lite och lagt dem i en skottkärra.

64

Att odla potatis

- Potatisen sätts ner i jorden på åkern med en traktor och en potatissättare (ser ut som en vagn).
- Bonden gödslar med en traktor och en gödselspridare (en vagn med som sprutar ut gödsel).
- Bonden kupar jorden med en traktor och en kupplag. Jorden läggs på potatisen för att skydda mot ljus.
- Potatisen behöver vatten och besprutas ibland mot sjukdomar. Här bevattnas åkern med en stor vattenspridare. Bonden sprutar åkern med traktor och en spruta (en tank med gift med sprutmunstycken).
- Potatisen tas upp med traktor och en potatissupptagare (ser ut som en stor vagn).

65

Krav-märket har texten KRAV i grönt.

66

Karta med gruvor i Sverige

- Längst i norr: Kiirunaavara, Leveäniemi, Kaunisvaara. Malmberget. Dessa bryter järn.
- I norr: Aitik, Maurliden, Kristineberg, Renström, Björkdal, Kankberg. Dessa bryter: koppar, zink, silver och guld.
- I söder: Garpenberg, Lovisagruvan, Zinkgruvan. Dessa bryter: koppar, zink, silver och guld.

67

Foto av en väldigt stor tillbringare som håller smält järn i en form.

67

Foto av en bergochdalbana i stål.

68

MSC-symbolen för hållbart fiske är blå med en fisk.

70

Foto av en korg med ull. I den finns också: en ullsax att klippa ullen med, kardor som kammar ullen, en slända som kan snurra ullen till en tråd. Bakom korgen står en spinnrock som kan tvinna ullen till tråd.

71

Foto av vindkraftverk. De har en propeller och en motor högst upp på en hög stolpe.

72

Karta med berg i Sverige

Berg i Norrland: Kebnekaise, Sarektjåkkå, Marsfjället, Åreskutan, Sylarna, Helagsfjället.

Berg i Svealand: Storvätteshågra, Fulufjället, Tossebergsklätten, Kilsbergen.

Berg i Götaland: Kroppefjäll, Kinnekulle, Billingen, Omberg, Tomtabacken, Söderåsen.

73

Karta med sjöar i Sverige

Sjöar i Norrland: Torneträsk, Stora Lulevatten, Hornavan, Storsjön.

Sjöar i Svealand: Mälaren, Hjälaren, Vänern (ligger också i Götaland).

Sjöar i Götaland: Vättern, Vänern.

73

Karta med älvar i Sverige

Älvar i Norrland: Torneälven, Kalixälven, Luleälven, Piteälven, Skellefteälven, Vindelälven, Umeälven, Ångermanälven, Indalsälven, Ljungan, Ljusnan.

Älvar i Svealand: Klarälven, Dalälven.

Älvar i Götaland: Götaälven.

75

En kille i en björndräkt och en tjej i en vikingadräkt. Hon har en hjälm med två horn, ett skinn över ryggen, tunika, byxor och stövlar på sig.

- Jag ska vara viking på maskeraden.

- Men såg de verkligen ut sådär?

76

Foto av ett ljuster som ser ut som en stor gaffel.

77

Teckning av en vikingaby som ligger vid havet. I byn syns långa, låga hus med stora tak. Runt dem ligger odlingar.

78

Teckning av en vikingafamilj. Mamman och dottern har långa klänningar på sig och över dem en överklänning utan ärmar. Mamman har ett huckle på huvudet och en mantel över axlarna. Pappan har en tunika, byxor och mantel över axlarna. På huvudet har han en mössa. Alla har skinnskor på fötterna.

79

Foto av Anundshög som är en ungefär nio meter hög backe. Här syns också en skeppssättning. Det är stora stenar som ställts i formen som en båt.

80

Foto. Del av en bildsten, figurer utmejslade i en stenskiva.

82

Målning som visar Birka. I en vik finns cirka 50 små hus. Husen är byggda av trä med trätak eller vasstak. De har inga fönster.

Runt Birka finns ett högt staket med flera utkikstorn. Staketet fortsätter ut i vattnet, det är pålar som sticker upp så att det bara finns en smal ingång för att komma in i hamnen. I vattnet finns flera bryggor och båtar.

83

Modell av en flicka iklädd i en röd lång klänning. Under den röda klänningen har hon en vit underklänning. Hon är barfota och har långt, brunt hår i en fläta.

84

Teckning av ett vikingaskepp. Mitt i båten finns en mast för ett segel. Seglen var tillverkade av ull.

Längst fram i fören var skeppet ofta format som ett drakhuvud. Längst bak i aktern satt en stor åra att styra båten med.

På varje sida ror åtta män. Varje roddare hade en åra och satt på en kista där han hade sin utrustning. Sköldarna hängdes på skeppets utsida.

Århålen i skeppets sidor kunde stängas till med ett lock så att det inte skulle komma in vatten.

86

Karta som visar vikingarnas resor och handel till olika delar av Europa och Amerika.

Från Norge seglar vikingaskepp till Island, Grönland och Amerika. De seglar också till Irland och i England för att plundra.

Vikingar från Danmark seglar också de till Irland och England och vidare till Frankrike och Paris för att plundra. Några seglar runt Spanien in i Medelhavet.

Från Gotland seglar vikingar längs floderna Dvina och Dnepr till Kiev och genom Svarta havet till Konstantinopel (Istanbul idag). När det inte går att segla rullas skeppen på stockar eller vagnar mellan floderna. Längs vägen i Ryssland handlar de med trälar.

Från Birka seglar vikingar mot Novgorod och längs floden Volga ner till Kaspiska havet. Där handlades det med glas och de mötte arabiska karavaner med varor från Indien och Kina. Arabiska mynt, guld och silver fungerade som pengar.

87

Målning som visar att vikingarna slogs med svärd eller yxa och sköld.

88

Målning som visar två vikingakvinnor, en av dem håller i ett spädbarn.

De har på sig långa underklänningar och över den en hängsleklänning. Den hålls uppe vid axlarna med två spännen, spännbucklor. På huvudet har de var sitt huckle/slöja.

88

Kartan visar områden som vikingarna tog sig till under sina resor västerut.

Vikingabygderna i Norden var längs Norges kust, Danmark och södra Sverige. Nya bosättningar fanns i södra Finland, Island, södra Grönland, Skottland, England, Irland och norra Frankrike, i Normandie.

Med på kartan finns också delar från nordöstra Amerika: Helluland, Markland och Vinland (Newfoundland) men där finns inga bosättningar.

89

Foto av ett nybyggt långhus. Det är ett långt hus som har ett jättestort tak av gräs. Väggarna är väldigt låga. I taket finns fyra hål för rök att gå ut. Huset har inga fönster men två dörrar.

90

Teckning. En runsten med en inhuggen bild. Bilden är färglagd med starka färger. Den föreställer Jesus på korset omgiven av slingor och knutar.

90

Två halsband. En hängande hammare och ett kors med en Jesus-figur.

91

Modell som visar vikingakvinnan Kata. Hon har ljus hy, blont hår och blå ögon. På huvudet har hon en slöja löst virad.

92

Foto av arkeologer som försiktigt gräver fram ett skelett ur jorden.

93

Foto av stenar som har lagts så det blir som ett litet hus.

93

Fotot av en hjälm. Den har ett skydd för näsan och runt ögonen. Mitt på huvudet finns en liten tuppkam.

93

Huvud och hals av en älg.

94

Runsten är en sten som står upp. På den finns runor ristade i rader. Raderna går i lodräta rader och högst upp på stenen syns ett ansikte med skägg.

96

Karta som visar arabernas handelsvägar.

Arabernas rike är runt södra Medelhavet, Arabiska halvön och Sydvästasien (Mellanöstern).

De handlar med Vikingarna i norr, Västafrika, Indien och Kina.

Araberna använde dromedaren som lastdjur när de färdades genom de stora öknarna i Afrika och Asien.

Arabiska silvermynt från 1000-talet har hittats i Sverige.

99

Tre killar och tjejer pratar:

- Tänk vad många stjärnor och planeter det finns. Undrar om det finns liv på fler platser än här.

- Jag undrar varför vi människor finns just här på jorden.

- Ja, och vad händer när man dör?

102

Foto. En inuitkvinna med hund i snöigt landskap. Hon har kläder av tjock päls.

102

En hög trästolpe med snidade och målade figurer. Alla föreställer djur. Högst upp sitter en örn med utbredda vingar.

104

Foto av renar. De är ett hjortdjur med stora horn på huvudet.

109

Tre killar och tjejer pratar:

- Medeltiden börjar när Sverige blev ett land.
- ... ett kristet land!
- I södra Europa började medeltiden 500 år tidigare än här. Hur kommer det sig?

110

Karta som visar Norden under 1100-talet.

- Norge ser ut som idag men har också områdena Jämtland och Härjedalen. Norge har städerna: Oslo, Trondheim och Sarpsborg
- Sverige är mindre än idag. Det är södra Sverige men utan Skåne, Halland och Blekinge. Här finns städerna: Sigtuna, Skara, Linköping och Visby.
- Danmark ser ut som idag men har också områdena Halland, Skåne och Blekinge. I Danmark finns städerna: Viborg, Århus, Roskilde, Köpenhamn och Lund.

110

Biskopens är klädd i en rikt dekorerad mantel och en hög mössa med guldbroderier. I handen håller han en biskopsstav.

111

Väggmålning som visar hur människor går upp ur sina gravar. Sen fångar djävlar dem och ger dem till ett stort monster som äter upp dem! Djävlar ser ut som människor men har stora öron och horn på huvudet.

113

En stor, djup skål gjord av sten som står på en pelare. Dopfunten är smyckad med reliefer inhuggna i stenen. Det är bilder av människor i bibliska historien.

113

Teckning av en präst som är klädd i en lång vit mässkjorta (ser ut som en lång klänning). Över den har han en manipel, det är en slags mantel.

114

Teckning som visar en bondgård. Det är ett hus byggt som en hästsko. Väggarna är av timmer och på taken ligger vass. Det finns inga fönster men små dörrar.

116

Teckning av en familj. Mamman har lång klänning och slöja. Barnen har koltar på sig (som korta klänningar). Pappan är klädd i tunika, hosor (som strumpbyxor) och en struthätta (som en lös huva).

117

Kvinnan sitter på en pall och mjölkar kon för hand. Smörkärnan är en hög, smal träkanna. Staven höjer och sänker en visp nere i kannan.

118

Teckning av ett rikt par från medeltiden. Mannen har tunika, hosor (som strumpbyxor), mantel över axlarna och skinnskor. Kvinnan har en lång klänning med en överklänning som heter djävulfönster på sig. Den har inga ärmar utan är öppen i sidorna av kroppen. På huvudet har hon en hatt med en slöja över.

118

Riddaren till häst. Hästen har på sig ett schabrak, ett slags täcke som täcker hela hästen. Riddaren har en rustning av ringbrynja, en sköld och en lans (ett långt spjut). På huvudet har han en hjälm med små horn. Hjälmen täcker hela ansiktet.

120

Karta av en eriksgata. Dessa städer besöks: Uppsala, Enköping, Strängnäs, Nyköping, Linköping, Alvastra, Jönköping, Falköping, Skara, Örebro, Köping, Västerås och tillbaka till Enköping och Uppsala igen.

120

Foto. Borgen är byggd av tegel och har små gluggar till fönster. Runt den finns en vallgrav fylld med vatten och en bro går till ingångsporten.

122

På Medeltidsmuseet i Stockholm finns en modell som visar hur forskare tror att Birger jarl såg ut. Han har vit hy och ljust halvlångt hår.

122

Målningen visar Gamla stan i Stockholm som ligger på en ö. Där står höga smala hus bredvid varandra och i mitten finns en stor kyrka.

124

Släktträd med Birger jarl och hans söner.

Birger jarl ca 1210–1266 Birgers söner:

Valdemar 1239–1302

Magnus Ladulås 1275–1290 Magnus söner:

Birger ca 1280–1321

Valdemar ca 1285–1318

Erik ca 1282–1318 Eriks son:

Magnus Eriksson 1316–1374

127

Teckning som visar ett kloster. Runt klostret finns en hög stenmur. Innanför muren finns flera olika slags byggnader i sten. Störst av dem är kyrkan. I byggnaderna finns: stall, skola, matsal, skrivsal, sovsal, sjukhus. Mellan husen finns trädgårdar och klosterträdgård där grönsaker och örter odlas. Vid ett ställe syns bikupor.

129

Målning som visar heliga Birgitta och Jesus. Birgitta har en hellång vit klänning på sig och håller ihop handflatorna framför bröstet. Jesus är naken med bara ett litet skyнке runt höfterna.

130

Teckning av en man som är prickig i ansiktet.

132

Teckning av två kvinnor och en pojke. Han ser väldigt orolig ut. En kvinna rör i en skål och framför henne på bordet syns örter, en padda och en orm.

135

Teckning. Bockstensmannen är klädd i kjortel och kappa. Det ser ut som en lång tunika och en mantel. På benen har han hosor (som strumpbyxor) och på huvudet en struthätta (som en huva). På fötterna har han fotlappar. Han håller en vandringsstav.

135

Bockstensmannens skelett ligger på rödfärgat grus. En påle är nerstucken mellan revbenen.

Modell av Bockstensmannens ansikte. Han har vågigt rött hår.

136

Foto av en riddare. På kroppen har han en rustning av ringbrynja. Den är gjord av små ringar som satts ihop till en tröja och byxor. Över den har han en tabard i tyg som täcker rustningen. Över axlarna hänger en mantel och på huvudet en hjälm som också täcker ansiktet.

139

Tre killar och tjejer pratar:

- De flesta var bönder på medeltiden. De skaffade nästan all mat de behövde på egen hand.

- Många bodde också i städer. Där gick det väl inte att odla. Hur fick de i staden sin mat?

140

Teckning av familjen. Pappan har på sig en tunika och hosor (som strumpbyxor). Mamman har en lång klänning och slöja över håret. Barnet har en kjortel (som klänning) och mössa.

141

Karta som visar städer i Norden under medeltiden. Flest städer finns i Danmark, längs kusterna och runt Väneren och Vättern. Dessa städer finns: Bergen, Flensburg, Malmö, Köpenhamn, Kalmar, Visby, Stockholm, Åbo.

144

Foto av killar och tjejer klädda i medeltidskläder.

145

Målning som visar fyra män spela trumma, horn, harpa och hackbräde (ett tidigt piano).

147

Foto av Visbys ringmur. Runt staden går en hög mur av sten. Här finns också höga utkikstorn.

149

Foto som visar en döds-kalle med en ringbrynjuhuvu på sig. Det är en huvu gjord av små ringar i metall.

150

Målning av drottning Margareta som har på sig en röd klänning och en kappa med vida ärmar. På huvudet har hon en kungakrona.

150

Foto av en gul klänning. Tyget är vävt med guldtrådar.

153

Skulpturen visar en riddare till häst som försöker hugga ihjäl en drake. En bit ifrån står en prinsessa med kungakrona.

154

Teckning av en man som skjuter med ett armborst. Armborstet är som en liten pilbåge men som ger mer kraft åt pilen.

156

Teckning visar att biskopens ska halshuggas med ett svärd. Biskopen står på knä och ber. Runt honom finns fullt med blod och framför honom en tunna med avhuggna huvuden!

157

Gustav Vasa är klädd i svarta kläder med guldbroderier. Han har en bred jacka, korta knäbyxor, stövlar och höga strumpor. Han har ljust, kortklippt hår och ett skägg som går ner mot magen.

158

Väggmålning av Eva som spinner garn med en slända. Hon är klädd i en klänning och har en slöja på huvudet.

159

Väggmålning som visar män som seglar i en båt. Runt båten finns stora sjöodjur. En man faller i vattnet från båten!

159

Väggmålning av en man som spelar schack med ett skelett.